

Sayın Başkan, değerli Divan üyeleri ve TÜSİAD üyeleri, değerli konuklar ve basın mensupları,

Yılın bu son Yüksek İstişare Konseyi toplantısında hepinizi TÜSİAD Yönetim Kurulu adına saygı ve sevgiyle selamlıyorum.

Yeni bir yıla girmenin heyecanı, bu sene her zamankinden daha yüksek.

Çünkü 2023, cumhuriyetimizin yüzüncü yılı.

Bir yüzyılı arkada bırakmanın özgüveniyle, ikinci yüzyıla başlıyoruz.

Değerli konuklar,

Genellikle yeni bir yıla girerken, geçmiş yılın muhasebesini ortaya koyar, gelecek dönem için hedefleri belirleyip, planlama yaparız. Ama cumhuriyetimizin birinci yüzyılını geride bırakırken, daha uzun vadeli bir değerlendirme de yapmak gerekiyor.

Bu açıdan, “Cumhuriyetin İkinci Yüzyılına Girerken” başlıklı panelimizi heyecanla bekliyorum. Panelimizde yer alan değerli akademisyenlerimize, bugün bizimle oldukları için çok teşekkür ediyorum.

Son aylarda Türkiye'nin farklı bölgelerinde katıldığım toplantılarda ve basın temaslarımda, güncel ekonomik ve sosyal sorunlarımızı ve çözüm önerilerimizi, her fırsatta dile getirdim.

Yüksek enflasyon,

finansman imkanlarının sıkışıklığı,

sık değişen regülasyonların yarattığı sıkıntılar,

enerji arz güvenliği ve enerji verimliliği,

ihracattaki kan kaybı, büyümedeki yavaşlama,

çalışma yaşamındaki sorunlar gibi, birçok güncel konuyla ilgili görüşlerimizi ifade ettim.

Tuncay Bey de konuşmasında, başta ekonomi olmak üzere, güncel durum değerlendirmesine kapsamlı biçimde yer verdi.

Ben de, bugünkü konuşmamda şu soruya odaklanmak istiyorum: 100 yıllık cumhuriyetimizin birikimleriyle adım atacağımız ikinci yüzyılimızdan ne bekliyoruz?

Değerli konuklar,

2023'e girerken dünya, aynen 1923'teki gibi, bir dizi sorunla boğuşuyor. Küresel düzen, bir kez daha ciddi sınamalardan geçiyor.

1923'te ABD, dünyada lider konumunu üstlenirken, 2023'te liderliği bir dizi tehdit altında.

Birinci Dünya Savaşı öncesinde göçler tüm dünyayı etkiliyordu; bugün de öyle.

Birinci yüzyılın başında Türkiye nüfus hareketleri ile sarsılmıştı; bugün de Türkiye dünyada en çok mülteci barındıran ülke. Göç sorunu, ekonomik ve sosyal boyutlarının yanı sıra, jeopolitik, siyasal ve demografik riskler taşıyor.

1918’de, İspanyol gribi milyonların ölümüne yol açmıştı. İki yıldır ise covid virüsü dünyayı kasıp kavuruyor.

Ondokuzuncu yüzyıla girerken, elektrik ve içten yanmalı motorlar ekonomik ve toplumsal hayatta devrim yaratıyordu. Bugün ise, dijital teknolojiler ve biyoteknoloji benzer bir sürece yol açıyor.

Nasıl ki, Cumhuriyetimiz; bir dizi karışıklık, belirsizlik, risk ve tehdit altındayken, her biri gelecek açısından yaşamsal önemde tercihler yapılarak kurulduysa, bugün de, ikinci yüzyıla benzer bir tablo altında giriyoruz.

Değerli konuklar,

Cumhuriyetimiz kurulurken yapılmış olan tercihlerden en belirleyici olanı, egemenliğe ilişkindi. İktidarın, halkın seçtiği kişiler tarafından, yaşam boyu değil, sınırlandırılmış bir süre için ve mutlak değil, sınırlandırılmış yetkilerle kullanıldığı, ... cumhuriyet tercihi yapılmıştı.

Egemenlik; kamuya, yani hak ve özgürlüklerle donatılmış ve yönetime katılma görev ve sorumluluğuna sahip eşit yurttaşlardan oluşan topluma ait olacaktı. Cumhuriyet kavramının önemli ve ayrılmaz bir parçası olan laiklik, Türkiye Cumhuriyeti’nin de temelindeki en asli unsurlardan birisi olmuştu.

Aradan geçen bir yüzyılda, siyasi sistemimizi, cumhuriyetin bu temel değerleri üzerinde ve demokratikleşme doğrultusunda iyileştirmek için çalıştık. Burada zaman geldi, çok ciddi sıçramalar yaptık; zaman geldi, geriye düştük.

Ülkeyi kuran ve otuz yıl boyunca tek başına yönetmiş olan parti, 1950’de milli iradenin farklı tecelli etmesi sonucunda iktidarı devretti. Böylece, demokratik olgunluğun iktidarın seçimle değişmesi olduğu, siyasi hayatımızın tecrübeleri arasına katılmış oldu.

Darbeler, muhtıralar, post-modern darbeler ve darbe girişimlerinden aldığı yaralardan sonra, evrensel demokratik değerleri her seferinde yeniden inşa etme yollarını aradık. Demokrasinin değerleri dediğimiz ilkelerin, aslında, binlerce yıllık insanlık tecrübesinin birikimleri olduğu bilinciyle hareket ettik.

Ve demokrasi tarihimiz boyunca, bütün iniş ve çıkışlarımızdan ders alarak, önemli bir birikime sahip olduk.

İşte bu birikimden yararlanarak, ikinci yüzyılda cumhuriyet değerleriyle demokratik değerleri bir arada yükseltmeye hazırız.

Bizler;

Bireysel ve kolektif hak ve özgürlüklerin önemini de,

çoğunluk kadar çoğulculuğu da,

din ve vicdan özgürlüğünü de,

devlet ve din işlerinin ayrılmasını da,

tüm vatandaşların imtiyazsız eşitliğini de,

neyin kamu yararına olduğunun, toplumun eşit vatandaşlarına ait bir karar olduğunu da

biliyoruz.

Demokratik bir cumhuriyetin;

toplumsal cinsiyet,

inanç konusundaki bireysel tercih,

etnik kimlik ve benzeri konularda hiçbir ayırım yapmadan, tüm vatandaşların eşit hak ve özgürlüklere sahip olduğu, bir toplum düzenini esas aldığı bilincindeyiz.

İkinci yüzyılımızda, herkesin, hiçbir ayırım gözetmeksizin kanun önünde eşitliği, hukukun üstünlüğü ve yargının bağımsızlığı tartışmalarını geride bırakmak istiyoruz.

Tüm vatandaşların hakkının-hukukunun gözetildiğinden hiç kimsenin şüphe etmediği;

kadınların, çocukların tacize, tecavüze, şiddete uğramalarına, küçük yaşta evliliklere hiçbir gerekçeyle göz yumulmadığı bir toplum hayalini, maalesef günümüzde hala korumak durumunda kalıyoruz.

Değerli konuklar,

Ülke olarak büyük ideallerimiz var. Ama bu büyük ideallerin, bireyi aşan ve ezen boyutunun yol açabileceği risklerin de farkındayız. Bu nedenle bireyi devlet karşısında güçlendirmenin ve bireyi topluma ve devlete ezdirmemenin gerekli olduğunu da biliyoruz.

Devleti güçlü kılarken, insan haklarını, özgürlükleri, katılımı ve çoğulculuğu da güçlendirmeyi akılda tutmalıyız. Ülkemizi uluslararası arenada büyük ve güçlü kılmamızın yolunun; adil, şefkatli ve gücün paylaşıldığı bir devlet yapısından geçtiğini hatırlamalıyız.

Değerli konuklar,

1923'te yeni devletin kuruluşunda, küresel sistemdeki yerimize ilişkin de bir tercih yapılmıştı. Bu tercih her şeyden önce tam bağımsızlıkta. Dış politikaya yaklaşımı, bağımsızlığın korunması ve güçlendirilmesi şekillendiriyordu. Ama bağımsızlık, evrensel kurallara dayalı liberal demokratik dünya düzeninin eşit ve saygın bir üyesi olmak çerçevesinde değerlendiriliyordu. Bu yüzden Batıya karşı yapılan kurtuluş mücadelesi, batıdan kopmakla sonuçlanmamıştı.

Bugün, dünya sistemi bir yüzyıl öncesinden bir hayli farklı. Küresel esenlik için işbirliği gerektiren; demokratik, ekonomik, teknolojik, ekolojik, sağlık, enerji, göç gibi alanların her biri, jeopolitik rekabetin kıskaçı altında.

Coğrafi konumu gereği Türkiye, kritik öneme sahip az sayıda ülkeden birisi.

Küresel gelişmelere nasıl cevap vereceğimize,

alış-veriş anlayışının yerine ilkeler ve kurallar üzerinde yükselen bir dış politikayı nasıl oluşturacağımıza,

ulusal güvenlik kaygılarını gözetirken, dostlukları derinleştirip düşmanlıkları nasıl azaltacağımıza,

ülkemizin refahını ve ilerlemesini başa koyarken, uluslararası sistemin tasarımına nasıl katkı yapacağımıza,

ikinci yüzyılımızın şekillenmesinde önem taşıyacak.

Ülkemizin coğrafi konumlanışı da, tarihsel modernleşme çizgisi de, bugün, transatlantik ittifak ve AB ile cisimleşen modern dünyanın bir parçası olma doğrultusundadır. Bu durum, demokratik ülkeler topluluğunun eşit bir üyesi olma iradesi ile örtüşüyor. Avrupa Konseyi, NATO üyeliği, AB katılım hedefi ve gümrük birliği konuları, hep bu köklü anlayışın doğal sonuçlarıdır. Uzun vadeli çıkarları ifade eden bu konum, önümüzdeki dönemde de iç siyasetteki dinamiklere feda edilmemeli. Bu bağlamda AB ile ilişkilerin göç eksenli alışveriş ilişkisinden kurtarılarak, yeniden bir ilerleme çapısı haline gelmesi zorunludur.

Önümüzdeki zorlu jeopolitik süreci başarıyla yönetebilmek için ülkemizin dış politikayı, demokrasiyi ve ekonomik gelişmeyi bir arada ve birbirini destekleyecek biçimde ele alması gerekiyor.

Çünkü Mustafa Kemal Atatürk'ün dediği gibi "ekonomisi zayıf bir millet fakirlik ve yoksulluktan kurtulamaz; toplumsal ve siyasal felâketlerden yakasını kurtaramaz. Memleketin yönetimindeki başarı da ekonomisindeki kazançların derecesiyle orantılı olur."

Değerli konuklar,

Hiç şüphesiz, evrensel kurallar ve değerler üzerine kurulu liberal demokratik dünya düzeninin bir parçası olmak ve güçlü demokratik kurumların mevcudiyeti, ekonomik ilerlemenin koşulları açısından belirleyici olacak.

Cumhuriyetimizin birinci yüzyılı, iç ve dış siyasetin ekonomi üzerindeki etkisini bariz biçimde ortaya koyar.

Kayırmacılığın, yolsuzlukların,

ahbap-çavuş kapitalizminin,

kaynakların verimli alanlara değil, kişisel ilişkiler üzerinden aktarılmasının

ekonomik ilerlemeyi nasıl zayıflattığını, teori ve tarih, gözler önüne serer.

Yüksek büyümenin reçetesi;

küresel düzenle iyi entegrasyondan,

evrensel normlara uygun yatırım ikliminden,

başarının sırrının; adamını bulmak değil, iyi bir iş fikri bulmak olduğu iş ortamından,

duyum almanın değil, öngörülebilirliğin önemli olduğu bir piyasadan,

deneysel değil, deneyime dayalı,

popülizme değil, uzun vadeli hedeflere odaklanan,

kayırmacılığa değil, kurallara dayalı bir ekonomi politikası anlayışından oluşur.

Cumhuriyet tarihimiz boyunca bu anlayışın egemen olduğu dönemlerde, kişi başına gelir artışı hızlandı; bu anlayıştan uzaklaştığımızda ise, uluslararası refah karşılaştırmalarında hep geriye düştük.

Değerli konuklar,

Büyüme hızlandırmak ve refah seviyesini artırmak hedeflerine ikinci yüzyılda ulaşabilmek, kurum ve kuralları iyi belirleyip, piyasa ve kamu yararını iyi dengeleyince, hiç de zor olmayacak.

Ama geçmişten farklı olarak, yirmibirinci yüzyıla, dikkate almamız gereken çok önemli bir konuyla giriyoruz: artık sadece nasıl büyüyeceğimize değil, ekolojik dengeyi de gözeten bir büyüme nasıl sağlayacağımıza dikkat etmeliyiz.

İklim değişikliğinin etkilerini her geçen gün, daha da artan şiddette ve sıklıkta hissediyoruz.

Mevcut üretim ve tüketim alışkanlıklarının yarattığı çevresel riskler ve azalan kaynaklar veri alındığında, ekonomik büyüme modelimizi, sürdürülebilirlik ekseninde yeniden kurgulamalıyız.

Bu süreç yatırım, istihdam, rekabet gücü, ekonomik istikrar ve refah üzerinde önemli etkiler de yaratacak.

Değerli konuklar,

İkinci yüzyılın temel konularından birisi de gelirin daha adil bölüşümü olmalı.

Cumhuriyet kurulduğunda İstanbul ile Anadolu arasında her açıdan çok derin gelişmişlik uçurumları vardı.

Aradan geçen yüzyıl içinde, gelir seviyesi her yerde arttı; Anadolu'nun her yerinde gelişme hız kazandı ama eşitsizlikler azalmadı.

Bölgeler, nüfus dilimleri ve işteki durum itibarıyla refah farklılıkları, toplumu bölen ve kutuplaştıran diğer unsurların yanına, ilave bir unsur olarak eklendi.

1923 Türkiye'sinin Osmanlı'dan devraldığı en zayıf miras, belki de, bilim ve eğitimdi. Bu yüzden, genç cumhuriyetin medeniyet projesinin en büyük ayaklarından birisi eğitim, bilim ve kültür alanlarındaki atılım çabasıydı.

Maalesef, bu atılımın devamını getirmekte çok başarılı olmadık. Niteliğin nicelikten daha önemli olduğunu unuttuk. Anaokulundan yükseköğrenime kadar eğitimin her kademesinde, kalite, erişim, yönetim sorunları yaşıyoruz.

Eğitimdeki sorunlara ilaveten, Ar-Ge faaliyetlerine ayrılan kaynaklar görece yetersiz, kaynakların kullanımı da verimli değil.

Eğitim ve bilimde, Ar-Ge'de yaşanan bu sorunların sonucunu,

patent ve buluş sayılarında düşüklük,

üretimin düşük ve orta teknoloji alanlarda kilitlemesi,

iş dünyasının aradığı becerilere sahip işgücü bulamaması,

üniversite mezunu gençlerin okudukları bölümlerle ilgili işlerde istihdam edilememeleri gibi, bir dizi alanda görüyoruz.

Oysa ekonominin bugünkü performansını belirleyen verimlilik için de, bir sonraki dönemi belirleyecek olan teknolojik ilerleme için de, esas belirleyici eğitim ve bilim. Bu alanlardaki sorunlar, kaçınılmaz olarak gelecek dönemlerde ekonomik performansı daraltacak.

İşte, geçen seneki "Yeni Bir Anlayışla Geleceği İnşa" çalışmamızda bu yüzden insan, bilim ve kurumlar demiştik.

Bilime ve insana yatırımın sonuçlarını ancak uzun vadede görebiliriz. Bu nedenle, kısa vadede makroekonomik istikrarsızlık sorununu çözerken, eş anlı olarak da, bu alanlara yatırım yapmaya ve bu alanlardaki kurumsal yapıları en doğru biçimde kurmaya başlamamız gerekiyor.

Unutmayalım ki; uzun vade, kısa vadelerin toplamından oluşur. O özlediğimiz gelecek için bugünden atılması gereken adımları atmazsak, o gelecek hiçbir zaman gelmeyecek.

Gençlerimizin, yeni nesillerimizin, potansiyellerini ve hayallerini bu topraklarda hayata geçirmeleri için gerekli iklimi yaratmak, hepimizin sorumluluğu.

Değerli konuklar;
TÜSİAD olarak biz,
Cumhuriyetimizin ikinci yüzyılında
Müreffeh,
Toplumsal refahın adil biçimde dağıldığı,
Fırsat eşitliğini ve insani kalkınmasını sağlamış,
Hukukun üstün olduğu,
İnsan haklarına eksiksiz biçimde, amasız-fakatsız riayet eden,
Kadın-erkek eşitliğini her alanda hayata geçirmiş,
Demokrasiyi bir yaşam tarzı haline getirmiş, katılımcılığı ve çoğulculuğu özümsemiş,
Üretim ve tüketim standartlarıyla doğaya zarar vermeyen,
Çevreyle uyumlu,
Dijital ve yeşil dönüşümü başarmış,
Bilimsel bilgi üretiminde, evrensel standartları yakalamış,
Avrupa Birliği entegrasyonunu sağlamış,
Gelişmiş, saygın, adil ve çevreci bir Türkiye hayal ediyoruz.

TÜSİAD olarak bu hayalin gerçekleşmesine katkı sağlamak için, yüzüncü yılımızda yeni bir proje başlatıyoruz. Cumhuriyetin kuruluşunda yerel toplumsal dinamiklerin katkısından ve katılımcılığından hareketle, cumhuriyetin kurucu unsurlarından olan yerel kongrelerden ilham alarak, demokrasinin erdemini çoğunluk kararından değil, çoğulculuktan geldiğinin farkında olarak, cumhuriyetin, toplumun tüm vatandaşlarının eşit katılımı üzerine kurulu olduğunu hatırlayarak, cumhuriyet tarihi boyunca reformculuğun devletteki önemini ve toplumdaki karşılığını bilerek, "şimdi söylemek değil, söyleşmek zamanı" diyoruz.

Önümüzde, ortak geleceğimizi kurgularken, cevap bulmamız gereken sorular var:

Cumhuriyeti ve demokrasiyi birlikte nasıl güçlendireceğiz?

Küresel dönüşümlerde, ulusal stratejimizi nasıl konumlandıracağız?

Çevreyi koruyan bir kalkınma nasıl olmalı?

Refahı artırırken, bölüşümü daha adil nasıl yaparız?

Tüm toplumu ilgilendiren bu sorulara yanıt aramak üzere, yerelde paydaşları bir araya getireceğimiz ve yıl boyunca sürecek bir tartışma platformu başlatıyoruz.

Bu süreçte çok önemli bir şansımız olduğunu düşünüyoruz.

Karşı karşıya olduğumuz tüm sorunların çözümü için, ne yapılması gerektiğini ortaya koyacak yetişmiş siyasi ve bürokratik kadrolarımız, teknik ve akademik birikimimiz, dinamik ve deneyimli iş dünyamız ve gelişmiş bir sivil toplumumuz var.

Ve belki daha da önemlisi, son zamanlarda biraz kaybetmiş olsak da, toplum içinde sorunları tartışma geleneğimiz var.

Bugün, ne demokratikleşmenin gerekleri, biçimleri, yolları; ne de ekonomik istikrarın nasıl ve hangi politikalarla sağlanacağı, hiçbirimiz için yeni konular değil.

Bütün bu çetrefil konuların hepsinde, toplumun kılcal damarlarına uzanan bir birikim oluştu. Şimdi yapmamız gereken, bu birikimi açığa çıkartmak.

Ulusumuzun çok değerli enerjisini, kampaşma ve kutuplaşmanın yarattığı gerilimlerle heba etmeyelim.

Çok kültürlü, zengin bir coğrafyanın kadim tarihine sahip bir ulus olarak, cumhuriyetimizin ikinci yüzyılı ideali çerçevesinde, bir araya gelelim.

Hangi inançtan,

hangi etnik kimlikten,

hangi sınıftan,

hangi cinsiyetten,

hangi toplumsal gruptan olursak olalım,

cumhuriyetimizin ikinci yüzyılı için Türkiye hayalimizi hep birlikte konuşmaya başlayalım.

Konuşarak,

birbirimizi dinleyerek,

anlayarak,

her kesimin umut ve hayallerini içeren ortak bir gelecek noktasında birleşelim. Bu ortak gelecek için şimdiden hep beraber çalışmaya başlayalım. Biz buna hazırız. Eminiz, bütün Türkiye de hazır.

Bir yüzyıl önce, bugünkünden daha vahim olan zorlukları el birliği ile aşmışsak, bugün de aşarız.

Cumhuriyetimizin ikinci yüzyılında parlak bir geleceğin heyecanıyla, hepinizi saygıyla selamlıyorum.